

Nr 105.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående gottgörelse till rådhusrätten i Luleå i anledning av dess befattning med vissa mål; given Stockholms slott den 9 mars 1917.

Under återopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att, från tid under år 1916, som av Kungl. Maj:t bestämmes, intill dess tre månader förflutit från det nådiga förordningen den 3 mars 1916 om straff för olovlig varuutförsel m. m. upphört att gälla, må såsom bidrag till bestridande av de ökade kostnader för rådhusrätten i Luleå, som uppkommit till följd av tillämpningen av nämnda förordning samt nådiga förordningen den 13 oktober 1916 angående förbud mot införsel av åtskilligt exportförbjudet gods till visst område inom Norrbottens län, av statsmedel, efter Kungl. Maj:ts beprövande, utbetalas ett belopp av intill 400 kronor för månad.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 9 mars 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
 VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Hasselrot anförde härefter:

3:o.

»I förordningen den 3 mars 1916 om straff för olovlig varuutförsel m. m. stadgas straff för den, som i strid emot gällande, av Kungl. Maj:t i utfärdad författning meddelat förbud utför gods ur riket ävensom för den, som gör försök till sådan förseelse. Beträffande rätt forum för handläggning av väckt talan om ansvar för brott mot förordningens föreskrifter stadgas i förordningen, att åtal för dylik förseelse

skall anhängiggöras vid rådhusrätten i den stad, där brottet blivit begånget eller upptäckt, eller, om brottet blivit begånget eller upptäckt utom stads jurisdiktion, vid rådhusrätten i närmaste stad.

I en förordning av den 13 oktober 1916 har vidare stadgats förbud mot införsel av åtskilligt exportförbjudet gods till visst område inom Norrbottens län, ävensom meddelats bestämmelser om ansvar för överträdelse av sådant förbud samt för försök därtill. I förordningen föreskrives bland annat, att angående anhängiggörande av åtal för brott mot förordningen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i enahanda hänseende är föreskrivet i förutnämnda förordning av den 3 mars 1916.

Genom utfärdandet av dessa förordningar och särskilt meddelandet av däri influtna forumbestämmelser har självfallet en del rådhusrätters arbetsmängd ökats. I all synnerhet kan detta antagas hava blivit fallet för rådhusrätterna i de städer, som ligga nära rikets landgränser eller varifrån export i större omfattning eljest plägar äga rum.

I vida högre grad än för någon annan av rikets rådhusrätter har av nu nämnd anledning ökning i arbetsbördan inträtt för rådhusrätten i Luleå. I en den 5 januari innevarande år dagtecknad skrivelse har också rådhusrätten i denna stad av sådan grund vänt sig till mig med anhållan om min medverkan till att, därest anhängiggörandet av ifrågavarande mål icke kunde överflyttas till annan domstol, ersättning måtte på visst närmare angivet sätt beredas rådhusrätten för det ökade arbete och därmed förenade kostnader, som dessa mål redan förorsakat eller komme att förorsaka rådhusrätten. I denna rådhusrättens skrivelse heter det bland annat:

Rådhusrätten
i Luleå.

Rådhusrätten och magistraten i Luleå bestode av, förutom två borgerliga rådmän, borgmästare och en lagfaren rådmän, vilken senare hade att uppsätta och expediera bland annat brottmålsdomboken. Hans kontanta lön vore 600 kronor, i övrigt vore han hänvisad till sportelinkomster av tjänsten. Antalet lagfarna ledamöter i rätten vore, såsom syntes, ringa i förhållande till andra städer med liknande folkmängd. Något anslag till kanslibitråde funnes ej. Det ordinarie arbetet för de lagfarna ledamöterna i rätten vore fullt tillräckligt oavsatt utförelsmålen.

Dessa senare mål hade hela tiden, sedan ovan åberopade förordning av den 3 mars 1916 tillämpats, betungat rättens arbete oskäligt; och numera hade arbetet med desamma ökats till den grad, att rådhusrätten knappt såge någon utväg att med nuvarande arbetskrafter hinna med att handlägga dem.

Efter att hava oavbrutet pågått under hela sommaren och hösten, vore vid årsskiftet ej mindre än 42 dylika mål under handläggning. Någon minskning vore ej heller att förvänta, då, såsom framginge, av ett par av rådhusrätten införskaffade intyg, endast två av de många åklagarna hade 106 dylika åtal under förberedande utredning.

Rättens förhandlingar påginge numera två à tre dagar ofta till långt in på kvällarna på grund av dels målens stora antal och bristfälliga utredning av därtill inkompetenta, icke finsktalande personer, dels genom rannsakingarnas betydliga utdragande på tiden, då såväl tilltalade som vittnen i regel vore finsktalande. Missuppfattningar vid polisförhören måste vid domstolen rättas; vittnenas rädsla för represalier, tredska och ovilja att omtala mer än vad rätten kunde draga ur dem, förlängde rättsförhandlingarna i otrolig grad. Ett vittnesmål, som i vanliga fall bort kunna handläggas på 10—20 minuter, kunde sålunda draga ut flera timmar. Fall hade inträffat, då rätten fått hålla på med ett enda mål i två hela dagar.

Härtill komme, att rådhusrätten på grund av dessa mål tillförts rannsakingar med häktade såväl för brott i tjänsten som för mened. För närvarande påginge två menedsmål, det ena med tre häktade och det andra med en häktad, alla finnar. Rannsakingarna med endast dessa mål hade stundom tagit två fulla rättegångsdagar i anspråk och avskrifter av ett exemplar av protokollen i det ena av dessa mål hade redan överskridit trehundra maskinskrivna sidor. Tre utskrifter av dessa mål vore erforderliga.

Det kunde väl ej vara med rätt och billighet förenat, att en småstadsdomstol skulle utan vidare belastas med, utom det ordinarie arbetet, alla dessa utförelsmål. Särskilt vid vår östra gräns måste ju dessa mål bliva många och genom obekantskap med språket handläggningen av desamma enerverande och besvärlig, och det kunde ej heller vara skäligt, att expeditionshavanden med 600 kronor ordinarie lön skulle ej blott betungas med det ansträngande expeditionsarbetet utan även lida en kännbar ekonomisk uppoffring för utskrivning till åklagare och häktade av de i flesta fall mycket långa protokollen. Den lagfarne rådmannen hade ock måst taga ledighet från sin krigsdomarbefattning ävensom avsäga sig alla kommunala och de flesta av sina enskilda uppdrag för att odelat kunna ägna sig åt rådmanstjänsten.

Betänkligast av allt torde dock vara, att tiden för sysselsättning med de ordinarie tjänstegöromålen blivit genom förlängda rättegångar och domboksuppsättning av dessa utförelsmål så begränsad, att en del arbete måste eftersättas. Man borde ock bemärka, att magistratsgöromålen genom krigstiden blivit betydligt utökade och att de två arbetande tjänstemännen ej hade andra än sig själva att lita till vid det utökade arbetets utförande.

De lagfarna ledamöterna i rätten ville ingalunda draga sig för arbete, men utan hjälp från statens sida torde en var med dylikt arbete förtrogen inse, att den extra arbetsbördan, som blivit dem genom de så kallade utförelsmålen pålagt, ej kunde vara rättvis.

Denna börda komme ytterligare att utökas vid tillämpningen av förutnämnda förordning den 13 oktober 1916.

Man hade vid tal om rådhusrättens utökade arbete framhållit stadens skyldighet att hålla tillräcklig arbetskraft vid rådhusrätten. Huru sant detta tal än kunde vara, när det gällde rättens ordinarie arbete, kunde man väl dock ej begära, att staden skulle belastas med en utgift, som uteslutande föranletts av att staten på administrativ väg extra pålade ett arbete, som dock under normala förhållanden bort tillkomma den statsavlönade domaren.

Det syntes rådhusrätten, som om dessa så kallade utförelsmål bort anhängiggöras vid närmaste domstol eller gränsetullrätten i Haparanda, som ännu fortfarande »till besparande av kostnad och olägenhet för parter och vittnen». Om dylik domstol

på grund av utökat arbete behövt förstärkas, hade kostnaderna därför drabbat staten, ej den enskilda kommunen. Att stora kostnader tillskyndades särskilt de många och långväga vittnen, som vid varje rättegångstillfälle bleve till rätten inkallade, vore självklart, då dessa tillerkändes, förutom billigaste reseersättning, ett traktamente av endast tre kronor om dagen. Och att staten, trots denna blygsamma ersättning, fått och fortfarande komme att få högst avsevärda utgifter torde framgå därav, att staten, sedan förordningen den 3 mars 1916 kommit till tillämpning, på grund av dessa utförelsmål fått till vittnen, tolk och rättegångsbiträde förskjuta belopp av ej mindre än 3,388 kronor.

På grund av vad rådhusrätten sålunda anfört anhöll rådhusrätten om min medverkan till att, därest anhängiggörandet av här omförmälda mål ej kunde överflyttas till annan domstol, ersättning måtte beredas rådhusrätten *dels* för det utökade arbete och därmed förenade kostnader för expedition m. m. dessa mål redan förorsakat, *dels ock* för beredande av tillfällig hjälp för rådhusrätten med förslagsvis 400 kronor i månaden från det förstnämnda författning trätt i kraft tills båda härovan avsedda förordningar upphört att gälla.

Vid skrivelsen var fogat bland annat ett av Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Norrbottens län inspektör för tillsyn över upprätthållandet i Torneådalen av gällande utförelselförbud, polismästaren G. Härleman den 21 december 1916 utfärdat intyg, däri denne, efter det han uppgivit att de åtal mot förordningen den 3 mars 1916, som då vore under handläggning vid rådhusrätten i Luleå eller under förberedande behandling hos vederbörande åtalsmyndigheter, gäve dessa myndigheter en arbetsbörda, som mångfaldigt överstege deras motsvarande göromål före tiden för nämnda förordnings ikraftträdande, som sin mening gör gällande, att det vore i det allmännas intresse till fördel, att åtal av ifrågavarande slag fortfarande finge anhängiggöras vid rådhusrätten i Luleå.

Svea hovrätt, dit förevarande ärende remitterats, har i avgivit underdånigt utlåtande anfört:

Svea hovrätt.

Ehuru ifrågavarande ansökning saknade formellt berättigande, måste den från billighetssynpunkt anses förtjänt av beaktande. Det torde icke kunna förnekas, att, då ifrågavarande mål icke efter allmän lag tillhörde rådhusrättens i Luleå uppdragande, utan deras handläggning genom statsmyndighetens särskilda föreskrift dit förlagts, det borde ankomma på staten att hjälpande träda emellan till förekommande därav att den arbetsbörda, vilken sålunda lagts å domstolen, verkade förryckande på dennas egentliga verksamhet och att dess ledamöter finge utom ökat arbete vidkännas avsevärda kostnader. För det arbetsbiträde i domstolen, som för ändamålet kunde erfordras, ävensom för expeditionskostnaden i dessa mål syntes därför ersättning av statsmedel böra utgå. Då handlingarna icke innefattade utredning angående vad i sådant hänseende redan kunde hava utgivits, funne sig hovrätten icke, såvitt anginge redan förfluten tid, äga stöd för någon framställning om ersättning, men

hemställde hovrätten, att Kungl. Maj:t måtte i anledning av förevarande framställning förklara rådhusrätten i Luleå äga att under innevarande år, så länge handläggning av ifrågavarande mål där ägde rum, för biträde vid målens handläggning och för besörjande av expedition i samma mål antaga lämplig person mot en gottgörelse av högst 400 kronor i månaden att av statsmedel ersättas.

*Departements-
chefen.*

Med förmånen av egen jurisdiktion följer för städerna skyldighet att bestrida kostnaderna för rådhusrätternas verksamhet. Principiellt har därför en stad ej rätt att av statsmedel erhålla ersättning för arbetsökning, som för stadsdomstolen uppkommer till följd av nya eller ändrade författningsbestämmelser — ökningen må vara än så betydande. Undantagsvis kunna dock förhållandena vara sådana, att understöd från statens sida måste anses påkallat av billighet. Som ett sådant särfall synes mig vara att betrakta det, varom här är fråga. Där ett av omständigheterna framtvinget statligt förfogande skapat en så exceptionell ökning av arbetet, som den ifrågavarande förordning av den 3 mars 1916 tillfört rådhusrätten i Luleå, och då — på sätt här nedan intagna tablå utvisar — ökningen till huvudsaklig del har sin grund däri, att jämlikt förordningens föreskrifter till rådhusrättens handläggning hänskjutits mål, som röra förseelser begångna *utom* rådhusrättens egentliga domvärjo och med vilka rådhusrätten följaktligen enligt vanliga forumregler icke skulle varit pliktig taga befattning, bör ej staten ställa sig helt avvisande mot anspråk av nu förevarande art. Detta förbjuder, på sätt hovrätten framhållit, icke minst angelägenheten därav, att rådhusrättens normala verksamhet ej genom denna mera tillfälliga ökning av dess arbetsbörda helt och hållet förryckes.

Att en gottgörelse, sådan som den varom här skulle vara fråga, utgår till vissa stadsdomstolar, är ej utan exempel. Jag tänker härvid på den ersättning, som sedan lång tid tillbaka lämnas rådhusrätterna för deras befattning med tullmål. Även den gottgörelsen utgår för det ökade besvär, som tillförts vederbörande genom ett stadgande om sådan avvikelse från reglerna om forum i brottmål, som nyss nämnts. Denna gottgörelse utgår för närvarande till Stockholms rådhusrätt med visst årligt belopp som bidrag till avlönande av vissa dess tjänstemän, men till övriga rådhusrätter med 15 kronor för varje slutligen avgjort tullmål utöver det antal av sex sådana mål, som årligen bör av varje rådhusrätt kostnadsfritt för tullverket handläggas och avdömas. Enligt förslag av Kungl. Maj:t, framlagt i årets statsverksproposition (sjunde huvudtiteln, under punkt 43), skulle jämväl ersättningen till Stockholms

rådhusrätt komma att från och med år 1918 utgå efter sistnämnda beräkningsgrund.

I huvudsakligt syfte att utröna, huruvida ett tillmötesgående av rådhusrättens i Luleå framställning skulle kunna befaras som konsekvens medföra berättigade krav i nu ifrågavarande hänseende jämväl från andra av rikets rådhusrätter, har jag låtit från sådana rådhusrätter, där mål av förevarande slag kunna antagas hava förekommit i nämnvärd utsträckning, infordra uppgifter rörande den utsträckning, i vilken mål rörande förseelse mot ifrågakomna två förordningar förekommit intill den 15 februari i år. Av de inkomna uppgifterna framgår, att vid dessa rådhusrätter intill berörda dag icke handlagts något mål angående förseelse mot förordningen den 13 oktober 1916. Uppgifterna, så vitt de avse mål rörande förseelse mot förordningen den 3 mars 1916, finnas sammanställda i den tablå, som är införd å nästa sida. Vid upprättandet av denna tablå hava sådana mål, där förseelsen ifråga blivit begången *utom* rådhusrättens domvärjo, skilts från dem, där så ej är förhållandet.

Av tablån torde med tydlighet framgå, att Luleå rådhusrätt uti nu förevarande avseende intager en fullkomlig undantagsställning, som för dess del till fullo motiverar en åtgärd av nu föreslagen art, och att ett bifall till framställningen från Luleå ej är ägnat att väcka betänkligheter ur synpunkten av eventuella konsekvenser med avseende å andra rådhusrätter.

Jag är alltså beredd tillstyrka, att gottgörelse beredes rådhusrätten i Luleå för den ökning i arbetet, som tillkomsten av nu förevarande mål medfört.

Med avseende å det sätt, varpå denna ersättning lämpligast bör tillföras rådhusrätten, ansluter jag mig i huvudsak till vad hovrätten därutinnan föreslagit. Gottgörelsen torde böra begränsas till högst 400 kronor för månad samt, efter Kungl. Maj:ts beprövande, utgå i den mån rådhusrätten visar sig hava haft ökade utgifter i anledning av de nämnda författningarnas tillkomst. Med avseende å den tid, för vilken ersättningen bör utgå, torde det vara skäligt, att gottgörelse utbetalas även för den del av år 1916, under vilken mål av förevarande beskaffenhet i avsevärt antal förekommit vid rådhusrätten. Sedan utredning i detta hänseende vunnits, torde Kungl. Maj:t få bestämma tiden, då ersättningen skall börja utgå. Den lär böra få åtnjutas intill dess tre månader förflutit från det förordningen den 3 mars 1916 upphört att gälla. Ersättningen torde böra utbetalas i efterskott, exempelvis kvartalsvis, samt den sålunda erforderliga utgiften bestridas

Tablå

utvisande antalet intill den 15 februari 1917 vid vissa rådhusrätter handlagda mål rörande förseelse mot kungl. förordningen den 3 mars 1916 om straff för olovlig varuutförsel m. m.

Rådhusrätten i	Förseelsen förövad inom rådhusrättens domvärjo	Förseelsen förövad utom rådhusrättens domvärjo				Anmärkingar
		Smärre	Medelstora	Stora	Summa	
	1	2	3	4	5	
Stockholm	59	—	1	—	1	Av de i kolumn 3 upptagna målen avse 10 olovlig utförsel eller försök till olovlig utförsel av fisk från svenskt territorialvatten. Dessutom 2 mål rörande mened uti ett i kolumn 4 redovisat mål. Dessa menedsmål hava handlagts det ena 15 och det andra, som förklarats vilande, 5 gånger, därvid varje handläggning tagit i anspråk i medeltal uti förstnämnda mål 6 och i det sistnämnda 4 timmar.
Kalmar	—	—	—	—	—	
Visby	2	—	—	—	—	
Malmö	46	1	1	—	2	
Landskrona	12	—	—	—	—	
Hälsingborg	6	5	11	—	16	
Trälleborg	5	—	—	—	—	
Halmstad	4	—	—	—	—	
Göteborg	40	—	—	—	—	
Lysekil	—	—	1	—	1	
Uddevalla	5	—	—	—	—	
Strömstad	—	7	2	—	9	
Karlstad	1	—	3	1	4	
Falun	—	—	—	—	—	
Gävle	18	3	—	—	3	
Sundsvall	3	—	1	1	2	
Östersund	—	—	1	—	1	
Luleå	4	84	2	20	106	

Anm. Vid ifyllandet av kolumnerna 2—4 hava såsom »smärre», »medelstora» och »stora» angivits sådana mål, vilkas handläggning inför rätten antagits hava tagit i anspråk mindre än $\frac{1}{2}$ timme resp. $\frac{1}{2}$ —3 timmar resp. över 3 timmar.

av tillgängliga medel under förskottstitel för att sedermera hos riksdagen anmälas till ersättande.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, från tid under år 1916, som av Kungl. Maj:t bestämmes, intill dess tre månader förflutit från det nådiga förordningen den 3 mars 1916 om straff för olovlig varutförsel m. m. upphört att gälla, må såsom bidrag till bestridande av de ökade kostnader för rådhusrätten i Luleå, som uppkommit till följd av tillämpningen av nämnda förordning samt nådiga förordningen den 13 oktober 1916 angående förbud mot införsel av åtskilligt exportförbjudet gods till visst område inom Norrbottens län, av statsmedel, efter Kungl. Maj:ts beprövande, utbetalas ett belopp av intill 400 kronor för månad.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle till riksdagen avlätas.

Vid protokollet:

Nils Berlin.

